

Tihomir Telišman

Institut za migracije i narodnosti
Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb

Primljeno: 20. 11. 1989.

NEKI ASPEKTI ETNIČKOG IDENTITETA ČLANOVA HRVATSKE BRATSKE ZAJEDNICE

SAŽETAK

Autor u članku obrađuje problem etničkog identiteta potomaka hrvatskih doseljenika, koji su članovi Hrvatske bratske zajednice u SAD. Kao osnova za analizu zadanog problema korištena su teorijska razmišljanja o etničkom identitetu nekih američkih autora, empirijski nalazi o istoj temi u SAD, te na kraju rezultati vlastitog istraživanja provedenog na uzorku mladih članova HBZ u Zagrebu.

Članak je podijeljen u nekoliko tematskih cjelina. U uvodnom teorijskom dijelu autor se opredjeljuje za stajalište da i potomci hrvatskih doseljenika u SAD čine stvarnu društvenu skupinu s bitnim subjektivnim i objektivnim obilježjima. U okviru druge tematske cjeline prezentiraju se metoda i hipoteze te rezultati istraživanja o etničkom identitetu članova HBZ. Poseban naglasak stavlja se na rezultate o važnoj ulozi hrvatskog jezika u očuvanju etničke samoidentifikacije potomaka hrvatskih doseljenika. U zaključku teksta autor posebno naglašava ulogu politike SAD prema etničkim skupinama za očuvanje njihova etničkog identiteta, te nalaze iz vlastitog istraživanja, koji upućuju na to kako bi trebalo istraživati etnički identitet potomaka hrvatskih doseljenika u SAD.

Uvod

Suvremeni američki sociolozi i antropolozi, kao i neki naši istraživači koji se bave problemima doseljeničkih etničkih skupina u američkom društvu, slažu se u ocjeni da je američka politika zvana *Melting Pot*, tj. amerikanizacija pod pritiskom, doživjela neuspjeh te da u vrijeme društvene krize početkom sedamdesetih godina naglo raste značenje etniciteta u SAD. (1; 2; 6)

Vođeci računa o tim spoznajama, smatrali smo korisnim provesti pilot-istraživanje o nekim aspektima etničkog identiteta potomaka hrvatskih doseljenika, članova HBZ.

Kada je riječ o sociologiji kao znanstvenoj disciplini, poimanje etniciteta u njezinim empirijskim i teorijskim istraživanjima kreće se u rasponu od shvaćanja da je etnicitet stvarna društvena skupina, pa do stajališta da je to samo stvar vjerovanja ili percepcije pojedinca. Mi se pridružujemo prvom shvaćanju ne samo da bismo branili taj sociološki pristup, nego naprosto zato što poimanje etniciteta kao stvarne društvene skupine ne isključuje psihološku etničku identifikaciju pojedinaca s određenim etnicitetom.

Prihvatajući postavku o etnicitetu kao stvarnoj društvenoj skupini imali smo na umu sljedeću definiciju: »Etnicitet je skupina ili kategorija osoba koje imaju zajedničko porijeklo i iste kulturne osobine, koje imaju zajednički etnički osjećaj i povezane su odnosima karakterističnim za zajednicu, koje su doseljeničkog porijekla i koje imaju manjinski ili većinski status unutar globalnog društva.« (5:118) Kao što vidimo iz priložene definicije, naglasak je na etnicitetu kao stvarnoj društvenoj skupini, koju određuju zajedničko porijeklo i iste kulturne osobine, ali ništa manje i etnički identitet ili psihološka identifikacija njezinih članova.

Zajedničko porijeklo pripadnika etničke skupine znači da su oni rođeni u određenoj etničkoj skupini, koja dijeli kulturne osobine što ih oni prihvataju kroz proces socijalizacije u tu skupinu. Takvo određenje etniciteta kao nedobrovoljnih skupina, koje pojedinci ne mogu birati već njima pripadaju po rođenju, znači da njihovi pripadnici podliježu bazičnom procesu socijalizacije kojim stječu zajedničke kulturne osobine, etnički osjećaj i odnose povezivanja u etničku zajednicu. (5:119, 120) Identičan stav zastupa i Peter Klinar razmatrajući pojam etničkih kategorija, pod koji kao širi podvodi uži pojam etničkih skupina. On također smatra da su to nedovoljne skupine ističući sljedeće: »Etničke karakteristike pojedinci dobivaju rođenjem, nedobrovoljnim izborom. Etničko porijeklo ubrajamo među faktore prirođenoga, naslijeđenoga karaktera. Etničke kategorije imaju objektivni i subjektivni karakter. Objektivnost je u tome da je etničnost prisutna bez obzira na njeno prihvatanje, priznavanje ili nepriznavanje pripadnika etničkih kategorija. Subjektivni značaj etničkih kategorija se odražava u prihvatanju i identifikaciji njihovih pripadnika. Na taj način nastaju etničke vrednote, kulture, etničke svijesti, ideologije, zajedničke akcije itd.« (6:1)

Klinar također prihvaća teorijski stav onih američkih i kanadskih sociologa koji smatraju da su etničke skupine stvarne društvene skupine. Stoga on za njih ističe i sljedeće: »Na etničke skupine odnose se sve opće karakteristike koje određuju pojave društvenih skupina: veći broj, međusobna aktivnost, međusobni odnosi, unutarnja struktura i mobilnost, kohezivnost i relativna trajnost. Specifične karakteristike etničkih skupina jesu: njihova kultura, identitet, globalni karakter, prirođenost (naslijeđenost), pluralitet, referentni značaj i organiziranost.« (6:2)

Najveći dio istraživača etniciteta slaže se u ocjeni da je kultura osnovna odrednica svake etničke skupine. Stoga Peter Klinar s pravom ističe sljedeće: »Kultura etničkih skupina je izrazita identifikacijska karakteristika, po kojoj se etničke skupine međusobno razlikuju. Te razlike odražavaju se u različitim načinima života pripadnika pojedinih etničkih skupina i zahvaćaju kulturu u užem smislu (jezik) i u širem smislu (navike, međusobne odnose, način zadovoljavanja osnovnih potreba itd.). (6:2)« Budući da smo istakli kako su etničke skupine nedobrovoljne grupe, a upravo smo vidjeli da je kultura bitna odrednica te vrste društvenih za razliku od religijskih skupina, samo se po sebi nameće da pripadnici etničkih skupina na različite načine dijele i njeguju njihovu kulturu. (5 : 120)

Poznato je da danas u SAD već živi treći i četvrti naraštaj potomaka hrvatskih doseljenika. Budući da u sociološkoj teoriji prevladava mišljenje da je za postojanje nedobrovoljnih skupina, u koje se pored religioznih, rasnih i klasnih ubrajaju i etničke skupine, potrebno najmanje dva naraštaja, očigledna je opravdanost istraživanja hrvatskih doseljenika kao etničke skupine u SAD. (5:121)

Nedobrovoljni karakter etničkih skupina također određuje i prisutnost odnosa povezivanja u »zajednicu« članova tih skupina. Te odnose za razliku od odnosa povezivanja u »društvo« određuju: osjećaji, ljubav, običaji, tradicija, solidarnost, prisutnost, povjerenje, vjernost. Na bazi tih, pretežno emotivnih odnosa, stvaraju se osjećaji simpatije i lojalnosti među članovima etničkih skupina, koji određuju njihove unutarnje granice, a koje neizbježno proizvode, kao što ističu neke autori, i vanjske granice među etničkim skupinama. (5:122)

Unutarnje granice određene međusobnom lojalnošću i simpatijom pripadnika određenih etničkih skupina, te vanjske granice među etničkim skupinama određene međugrupnim odnosima u određenom društvu, čine osnovu etničke samoidentifikacije i identifikacije pripadnika određene etničke skupine od drugih članova globalnog društva. (5:122)

Upravo kada je riječ o etničkoj samoidentifikaciji, kojom smo se i mi više bavili u našem istraživanju, dolazmo na teren koj je temeljitije i primjerenije obrađen u socijalno-antropološkim istraživanjima. To međutim ne znači da time napuštamo sociološko promišljanje etničkog identiteta. Naime, etnička identifikacija je u sociološkim istraživanjima, uostalom kao i neki drugi oblici identifikacije, tretirana kroz pojam referentnih skupina. Poznato je da sve društvene skupine imaju manje ili više izvršen referentni značaj, što znači da se njihovi pripadnici s njima identificiraju u manjem ili većem intenzitetu. Etničke skupine među društvenim skupinama, zbog svog nedobrovoljnog karaktera i značaja njihove kulture, proizvode u svojih pripadnika jaču etničku identifikaciju i imaju izraženiji referentni značaj.

Pogledajmo sada kako neki socijalni antropolozi u svojim istraživanjima tretiraju hrvatski etnicitet i etničku identifikaciju. Većina njih opredjeljuje se za istraživanje etničke identifikacije kao subjektivne dimenzije etniciteta. Tako Linda A. Bennet u svom istraživanju »Personal Choice in Ethnic Identity Maintenance«, provedenom na uzorku Srba, Hrvata i Slovenaca u državi Washington, ističe da ne želi istraživati što je etnička skupina i koje su njezine granice, već stavlja u fokus samoidentifikaciju pripadnika tih etničkih skupina. Stoga ona ističe: »Etnički identitet korišten u ovoj studiji je osjećaj privrženosti i članstvo u nekoj etničkoj skupini, koje je temeljeno na naučnim kulturnim simbolima, vrijednostima i ponašanjima, koji su uključeni u društveni život pojedinca i na naučenim odgovarajućim društvenim ulogama za uključivanje u neku etničku skupinu. Jedna etnička skupina je jedan oblik društvene kategorije čiji članovi dijele subjektivno vjerovanje u zajedničko porijeklo i posvojenju vezu u to porijeklo putem etničkih brakova ili kroz dobrovoljnu pripadnost. (1:11) Međutim sama autorica svjesna je ograničenog dometa subjektivnog poimanja etniciteta, te stoga u svom istraživanju naglašava socijalnu i kulturnu dimenziju etničkog identiteta, čime razredno potvrđuje da je etnički identitet moguć svestrano istražiti jedino kroz poimanje etniciteta kao stvarne društvene skupine.

Koliko je nama poznato, Harry A. Herman, hrvatski socijalni antropolog u Kanadi načinio je jedan od rijetkih pokušaja teorijskog objašnjavanja hrvatskog etničkog identiteta u prekooceanskim zemljama. Uz dužno priznanje, želimo iznijeti i neke kritičke opaske na Hermanov znanstveni pristup. Herman kao antropolog ograničava etnicitet na etničku identifikaciju ili identitet, zastupajući, kao i većina antropologa (Lockwood, Bennett), već prevladano Weberovo teorijsko polazište da je to sociologijska kategorija kojom ljudi manipuliraju u međusobnim odnosima. (4:393) Na taj način on prihvaća i njegovo mišljenje o nepostojanju objektivne osnove za formiranje

etničkih skupina, te ističe subjektivnost i vjerovanje ili psihološku etničku samoidentifikaciju kao osnovu ili sredstvo za međusobno povezivanje hrvatskih doseljenika u SAD i Kanadi.

Hermanu kao istraživaču, mora se odati priznanje da je cjelovito teorijski i djelomično empirijski eksplicirao etnički identitet hrvatskih doseljenika u Kanadi, ali samo kao subjektivnu kategoriju. Naravno da time ne želimo odricati postojanje psihološke etničke samoidentifikacije, ali smatramo da se samo time ne može dokraja ili potpunije objasniti prisutnost hrvatskog etniciteta u prekoceanskim zemljama. Zato smo u našem pilot-istraživanju željeli pored etničke samoidentifikacije potomaka hrvatskih doseljenika članova HBZ u SAD ispitati djelomično i ulogu zajednice kao etničke organizacije, te njihov socijalno-ekonomski položaj kao faktor koji također određuje hrvatski etnicitet u američkom društvu.

Pored pojmova samoidentifikacije i identifikacije od strane drugih, koji zaista čine etnički identitet kao identifikacijsku kategoriju, Herman nekritički prihvaća Weberovo stajalište o ulozi etničkog identiteta kao sredstva za formiranje etničkih i drugih društvenih skupina. U tom kontekstu on ističe: »Sredstvo je ne samo po tome što olakšava formiranje grupa bilo koje vrste, već i po tome što ga nosioci koriste u svojim međuljudskim odnosima. Manipulirajući samoidentifikacijom u svojim međuljudskim odnosima, pojedinac može pojačati ili pomaknuti etničke granice tako da se podudaraju s njegovim interesima u specifičnoj situaciji«. (4:394)

Budući da smo našim istraživanjem obuhvatili uglavnom drugi, treći i četvrti naraštaj potomaka hrvatskih doseljenika, smatramo korisnim ukratko prokomentirati i Hermanov pojam »kulturnog paketa« i njegovo značenje za njihov etnički identitet. Objašnjavajući taj pojam Herman navodi: »Istina je da imigranti koji stižu u Kanadu donose sa sobom 'kulturni paket' što se uvelike razlikuje od dominantne kulture u Kanadi, i da je njihov etnički identitet djelomice ukorijenjen u kulturi predaka. Međutim njihova djeca i sljedeći naraštaji razvijaju etnički identitet, koji ima samo simbolički odnos s 'kulturnim paketom' što su ga sa sobom donijeli njihovi preci.« (4:397) To znači, da su oni selekcionirali ograničen broj elemenata iz »kulturnog paketa«, koji postaju simbolima njihova etničkog identiteta. Međutim, što je potpuno razumljivo, selekcija elemenata, kao što je bila npr. tamburica u Hrvata u SAD, odvija se pod utjecajem dominantne kulture u koju su asimilirana djeca naših iseljenika. U tom kontekstu Herman s pravom ističe: »Gotovo je sigurno da će kao simboli selekcionirani elementi biti prihvatljivi za kulturu domaćina i da će biti odbačeni svi elementi koji su odbojni za tu kulturu. Prema tome ne možemo govoriti o 'očuvanju hrvatske kulture', već o čuvanju hrvatskog etničkog identiteta, što je među ostalim karakteriziran i nekim etničkim simbolima«. (4:397)

1. Uloga Hrvatske bratske zajednice i Omladinske kulturne federacije u čuvanju i razvoju etničkog identiteta hrvatskih doseljenika i njihovih potomaka u SAD

Hrvatska bratska zajednica utemeljena je na hrvatskoj etničkoj osnovi osnovi kao socijalnosolidarna organizacija prvoga naraštaja hrvatskih doseljenika krajem godine 1894. u Pittsburghu — SAD. Ona je pružala svojim članovima zaštitu u slučaju bolesti i nesreće na poslu, a članovima obitelji materijalnu pomoć u slučaju njihove smrti. Premda je HBZ uvijek bila se-

kundarna, dobrovoljna skupina bazirana na članstvu, u njoj je uvijek bila prisutna težnja da na osnovi određenog procesa socijalizacije doprinosi čuvanju i razvoju hrvatskog etničkog identiteta u SAD. Stoga se godine 1915. utemeljuje konvencija Narodne hrvatske zajednice (prethodnica HBZ) i posebna organizacija Pomladak za potomke hrvatskih doseljenika do šesnaest godina, koji su se u njoj kroz proces socijalizacije, putem posebnih aktivnosti, upoznavali s hrvatskom kulturom i pripremali za članstvo u organizaciji odraslih.

Proces socijalizacije u HBZ uspješno je organiziran u međuratnom razdoblju pomoću posebnih kulturnih i sportskih aktivnosti odsjeka poslujućih na engleskome. Ti odsjeci, koji uglavnom okupljaju mlade Amerikance hrvatskog porijekla, organiziraju tečajeve za učenje hrvatskog jezika, povijesti, zemljopisa i kulture. Istovremeno oni organiziraju aktivnosti gdje drugi naraštaj aktivno sudjeluje u njegovanju tradicionalne hrvatske kulture. primjerice pjesama, narodnih kola («Igraj kolo» i dr.). Spomenute aktivnosti HBZ na planu njegovanja hrvatskog etničkog identiteta odraz su prvih prodora kulturnog pluralizma, što će u znatno većoj mjeri doći do izražaja u poslijeratnom razdoblju kada politika *Melting Pot* doživljava definitivni poraz u SAD.

Nastupom trećega i četvrtoga naraštaja potomaka hrvatskih doseljenika nakon drugoga svjetskog rata postupno se sve više nametala i potreba osnivanja novih folklornih ansambala i posebne organizacije HBZ, koja će organizirano njegovati simboličke veze s hrvatskim »kulturnim paketom«, koji čine hrvatski narodni plesovi i pjesme. Stoga se sredinom šezdesetih godina utemeljena posebna kulturna organizacija HBZ pod imenom omladinska kulturna federacija, koja danas okuplja oko četrdesetak ansambala i preko 1000 članova.

2. Ograničavajući faktori ankete »Hrvatska bratska zajednica i etnički identitet hrvatskih doseljenika i njihovih potomaka u SAD«

Anketa pod gornjim nazivom provedena je u organizaciji Instituta za migracije i narodnosti na stratificiranom prigodnom uzorku aktivnih sudionika Festivala Omladinske kulturne federacije i njihovih pratioca ljeti godine 1986. u Zagrebu.

Budući da je jedan dio ispitanika od njih 800 odgovorio samo na dio pitanja ili vratio neispunjene upitnike, narušena je reprezentativnost uzorka. Nadalje za strukturu uzorka ne možemo reći da je reprezentativna za cijelu HBZ, jer je njome obuhvaćen samo jedan dio mladih aktivnih članova Omladinske kulturne federacije i njihovi pratioci — stariji aktivni članovi HBZ.

Uzorak i upitna primjerenost ankete za ovu vrstu istraživanja nameću nam da se u interpretaciji dobivenih rezultata ograničimo na iznošenja nekih indikacija, ali ne i konačnih zaključaka o etničkom identitetu ispitanika članova HBZ.

Uvjeti za provođenje ankete predstavljali su poseban problem u realizaciji zamišljenog istraživanja. Naime, anketa je prevođena u vrijeme održavanja Festivala Omladinske kulturne federacije u organizaciji HBZ i Matice iseljenika Hrvatske godine 1986. u Zagrebu. Budući da su ispitanici — sudionici Festivala i njihovi pratioci — imali organizirani bogati program, teško je

bilo odrediti vrijeme anketiranja. Najčešće smo to činili za vrijeme ili nakon konzumiranja obroka od strane ispitanika u nekom od zagrebačkih hotela. Kako je pritom došlo do izražene apstinencije, bili smo prisiljeni provoditi i dodatno anketiranje u još težim uvjetima. Na to nas je silila i obveza stratificiranja uzorka prema dobi, spolu te aktivnih sudionika Festivala i njihovih pratilaca. Nakraju dužni smo konstatirati da organizatori Festivala nisu dovoljno upoznali njegove sudionike s provođenjem ankete, te su nam na taj način stvorili dodatne poteškoće u njezinu provođenju.

3. Hipoteze i sadržaj upitnika

Prilikom definiranja problema i cilja našeg istraživanja postavili smo sljedeću glavnu hipotezu:

Unatoč izraženoj kulturnoj asimilaciji hrvatskih doseljenika i njihovih potomaka u američko društvo, HBZ kao dobrovoljna hrvatska etnička organizacija kroz vlastiti program socijalizacije znatno utječe na razvoj u svojih članova, te djelomično i u potomaka hrvatskih doseljenika izvan te organizacije, etničke samoidentifikacije o pripadnosti hrvatskoj etničkoj skupini u SAD.

Na osnovi navedene glavne pretpostavke postavili smo i nekoliko posebnih hipoteza. Pretpostavili smo prije svega da zbog različitog procesa socijalizacije postoje statistički znatne razlike među različitim generacijama hrvatskih doseljenika i njihovih potomaka u etničkoj samoidentifikaciji.

Nadalje smo pretpostavili da postoje razlike u etničkoj samoidentifikaciji među našim ispitanicima različite regionalne pripadnosti zbog nejednako razvijene nacionalne svijesti i kulture koju su oni donijeli iz starog kraja.

U našem istraživanju također smo krenuli s pretpostavkom da postoje statistički znatne razlike među našim ispitanicima različite školske spreme. Pretpostavili smo da oni članovi HBZ koji imaju nižu školsku naobrazbu imaju i izraženiju hrvatsku samoidentifikaciju od onih koji su kroz američki školski sistem više socijalizirali za život u američkoj sredini.

Budući da nam je poznato kako je većina hrvatskih doseljenika još u međuratnom razdoblju obavljala najteže poslove u rudnicima za koje nije bilo potrebno posebno zanimanje, te koji su živjeli zajedno u hrvatskim kolonijama, pretpostavili smo da oni imaju jaču hrvatsku etničku samoidentifikaciju od poslijeratnih potomaka hrvatskih doseljenika, koji su školovani za drukčija zanimanja, više vrednovana na američkoj društvenoj ljestvici.

Polazeći od generalne hipoteze o izraženoj ulozi HBZ u etničkoj samoidentifikaciji njezinih članova, pretpostavili smo također da oni članovi koji imaju duži staž u zajednici ili su u njoj angažirani na različite načine imaju drukčiji odnos prema politici američke vlade prema etničkim skupinama te prema potrebi održavanja veza sa starom domovinom.

Kako smo se u nekim istraživanjima etničke samoidentifikacije susreli s tumačenjem da postoje razlike u intenzitetu etničke samoidentifikacije među pripadnicima različitog spola, zbog njihove različite uloge u obitelji, koja u tome ima ključnu ulogu, pretpostavili smo da postoje statistički znatne razlike u etničkom identitetu muških i ženskih članova HBZ.

Pitanja u upitniku podijelili smo u nekoliko cjelina. Prvu među njima čine pitanja objektivnog tipa o životnoj dobi, spolu, regionalnom porijeklu, završenoj školi i sadašnjem zanimanju. Slijedi skupina pitanja o etničkoj samoidentifikaciji, od kojih izdvajamo etničku pripadnost roditelja i ispitanika, susjeda i prijatelja, izbor bračnog partnera prema etničkoj pripadnosti te upotreba i stupanj ovladanosti hrvatskim jezikom.

Zbog istaknutog značenja novina i radija kao etničkih imigrantskih institucija u održanju i razvoju etničkog identiteta, odijeljenu skupinu pitanja čine ona o ulozi »Zajedničara« i »Junior Magazina« kao službenih glasila te radiostanice HBZ.

Na kraju upitnika stavili smo nekoliko pitanja o značenju etniciteta u suvremenom američkom društvu, uključujući i položaj hrvatske etničke skupine te posebno skupinu pitanja o načinu održavanja veza članova HBZ s rodbinom u Jugoslaviji i značenje informacija o našoj zemlji u »Zajedničaru«, radiostanicama Zajednice i američkom tisku za hrvatske iseljenike u SAD.

4. Etnička samoidentifikacija članova HBZ

Etnička samoidentifikacija članova HBZ čini po našem mišljenju danas ključni faktor koji doprinosi održanju hrvatskog etniciteta u američkom društvu. Zašto baš članovi Zajednice? Na postavljeno pitanje posredno je odgovorila Linda Bennett u svom istraživanju, ističući da u nedostatku dnevnih neformalnih kontakata među članovima etničkih skupina etničke organizacije, u koje se ubraja i HBZ, imaju istaknutu ulogu u socijalizaciji mladih pripadnika etničke skupine. (1:174) Mi smo pošli od pretpostavke da upravo ta socijalizacija mladih članova HBZ putem folklornih ansambala i sporta te različiti neformalni kontakti među članovima unutar organizacije najviše doprinose razvoju njihove etničke samoidentifikacije ne samo sa Zajednicom kao bratskom potpornom organizacijom, nego i šire s hrvatskom etničkom skupinom u SAD.

Osnovnu zavisnu varijablu u našem istraživanju, etničku samoidentifikaciju, željeli smo ispitati kroz njezin odnos prema sljedećim nezavisnim varijablama: dob, spol, regionalno porijeklo, vrijeme doseljenja u SAD, školska sprema i zanimanje. Upravo navedene nezavisne varijable pokazale su najslabiji utjecaj na etničku samoidentifikaciju čak i u članova folklornih ansambala i njihovih pratilaca, koji bi trebali, kao što smo pretpostavili među članovima HBZ imati razvijeniji etnički identitet s hrvatskim etničkim simbolima. Da nismo otkrili utjecaj nekih drugih nezavisnih varijabli, gotovo da bismo povjerovali kako nismo izabrali odgovarajuće varijable i indikatore za ispitivanje etničke samoidentifikacije članova HBZ.

Utjecaj navedenih nezavisnih varijabli očekivali smo u izravnom izjašnjavanju ispitanika o vlastitoj i etničkoj pripadnosti njihovih roditelja. Rezultati obrade pokazuju da statistički znatne razlike među našim ispitanicima postoje jedino kod regionalnog porijekla. Stoga bi u budućim istraživanjima hrvatskog etniciteta u SAD trebalo posvetiti više pažnje utjecaju te nezavisne varijable.

Prije negoli pristupimo analizi tablice o regionalnom porijeklu i etničkoj pripadnosti ispitanika, pokušat ćemo definirati indikatore sadržane u pitanju koje se odnosi na etničku pripadnost ispitanika i njihovih roditelja.

Etnička pripadnost Hrvat znači da ispitanik i njegovi roditelji pripadaju prvome naraštaju, koji govori hrvatski jezik u kući i izvan nje te koji njeguje hrvatske tradicionalne običaje kao što su: Uskrs, Božić, kumstvo i neki drugi.

Američki Hrvati su potomci hrvatskih doseljenika, pripadnici drugoga naraštaja, koji povremeno govore hrvatski jezik u kući i njeguju neke hrvatske običaje.

Amerikanci su potomci hrvatskih doseljenika treće i četvrte generacije, koji ne govore hrvatski jezik i koji održavaju simbolički hrvatski etnički identitet sudjelujući u radu folklornih ansambala HBZ, koji njeguju hrvatske narodne plesove i pjesme.

Iako smo dobili statistički znatne razlike među našim ispitanicima različite regionalne pripadnosti u izjašnjavanju o njihovoj etničkoj pripadnosti, dobivene rezultate možemo smatrati samo indikacijama. Naime, da bismo mogli iznositi čvršće zaključke, trebali smo kontrolirati i ostale faktore kao što su: mjesto rođenja, dob i sl, te izabrati za svaku regionalnu pripadnost podjednak broj ispitanika pripadnika različitih naraštaja.

Od ukupno 314 ispitanika, koji su se izjasnili o svojoj etničkoj pripadnosti, 72 ili 22.93% ih se izjasnilo kao Hrvati, 112% ili 35.67% kao Američki Hrvati, 53 ili 16.88% kao Amerikanci, 45 ili 14.33% kao neke druge etničke pripadnosti i 32 ili 10.19% nije odgovorilo na postavljeno pitanje.

Dobivena vrijednost $\chi^2 = 117.84$ uz 40 stupnjeva slobode na razini $P = 0.05$ ukazuje na postojanje statistički znatnih razlika među našim ispitanicima po regionalnoj pripadnosti i odgovorima o njihovoj etničkoj pripadnosti. Ispitanici porijeklom iz Karlovca i Žumberka njih 20 ili 27.78% iz Dalmacije 16 ili 22.22%, te iz Zagreba i Hrvatskog Zagorja 14 ili 19.44% izjavili su da su po etničkoj pripadnosti Hrvati.

Najmanje Hrvata po etničkoj pripadnosti nalazimo među ispitanicima porijeklom iz Slavonije 1 ili 1.39% i Istre 3 ili 4.17%. Navedeni podaci između ostalog ukazuju na opravdanost teorije o ranijem ili kasnijem sazrijevanju nacionalne svijesti u pojedinim dijelovima Hrvatske, te njezinu utjecaju preko regionalne pripadnosti ispitanika ili njihovih roditelja na etničku pripadnost članova HBZ.

Za održavanje hrvatskog etniciteta u SAD indikativni su također rezultati o etničkoj pripadnosti Američki Hrvat. Ta kategorija s 30 ispitanika ili 26.79% najzastupljenija je u regionalne pripadnosti Zagreb — Hrvatsko Zagorje i s 26 ispitanika ili 23.21% u regionalne pripadnosti Karlovac — Žumberak, a najmanje u Istre sa 1 ispitanikom ili 0.89% i Dalmacije sa 9 ispitanika ili 8.04%. Za razliku od prethodnih rezultata, ovi govore koji hrvatski doseljenici i njihovi potomci zbog dužeg boravka u američkoj sredini i nama još nepoznatih drugih razloga imaju veću sklonost asimilaciji.

Budući da je iz literature dovoljno poznato koliko je značenje jezika za održanje etničkog identiteta i etničkih skupina, mi smo mu u našem istraživanju i upitniku dali posebno mjesto. Da smo postupili ispravno, pokazuju rezultati anketiranja, prema kojima jezik kao nezavisna varijabla utječe na etničku samoidentifikaciju članova izraženu i kroz njihov aktivan odnos prema HBZ kao etničkoj organizaciji i njezinim etničkim aktivnostima u okviru Omladinske kulturne federacije, odsjeka, hrvatskih domova i centara te kroz njegovanje hrvatskih običaja u vlastitoj kući ili izvan nje.

Tablica 1.

Učestalost korištenja hrvatskog jezika i njegovanje hrvatskih običaja u kući

Redni broj	Učestalost korištenja hrv. jezika u kući	Njegovanje hrvatskih običaja u kući				Ukupno
		Uopće ne posvećuje pažnju	Ponekad	Redovno	b.o.	
1.	Nikada	f 30 % 60.00	41 30.37	11 9.73	3 18.75	85 27.07
2.	Vrlo rijetko	f 3 % 6.00	38 28.15	22 19.47	6 37.50	69 21.97
3.	Povremeno	f 6 % 12.00	39 28.89	32 28.32	4 25.00	81 25.80
4.	Često	f 4 % 8.00	9 6.67	30 26.55	2 12.50	45 14.33
5.	Čitavo vrijeme	f 6 % 12.00	5 3.70	17 15.04	1 6.25	29 9.24
6.	B.o.	f 1 % 2.00	3 2.22	1 0.88	0 0.00	5 1.59
Ukupno		f 50 % 100.00	135 100.00	113 100.00	16 100.00	314 100.00

DF = 15 P = 0.05 $\chi^2 = 68.22$

Njegovanje etničkih običaja u krugu obitelji ili, kako smo to mi izrazili, »u kući«, predstavlja dobar indikator etničke samoidentifikacije. Linda Bennett posvetila je tome u već spomenutoj studiji posebno poglavlje pod nazivom »Family Rituals: Christmas, Easter, and Krsna Slava« u okviru socijalno-kulturne sfere etničkog identiteta. (1:110) Iz rezultata naše ankete proizlazi da oni ispitanici koji češće govore hrvatski jezik, redovitije održavaju i hrvatske običaje »u kući«, među kojima posebno mjesto zauzimaju religiozni blagdani Božić i Uskrs. Poznata je činjenica, na što skreće pažnju i Linda Bennett, da hrvatske, slovenske i srpske doseljeničke obitelji te tradicionalne religiozne blagdane slave slično kao i njihovi zemljaci u staroj domovini. Tako npr. Hrvati na dan uoči Božića jedu bakalar, a na sam Božić sarmu, puricu i orehnjaču.

Od ukupno 314 ispitanika, njih 113 ili 36% redovno njeguje Hrvatske običaje, 135 ili 43% ponekad i svega 50 ili 15.9% nikada. Dobiveni $\chi^2 = 68.22$ uz 15 stupnjeva slobode na razini $P = 0.05$ upućuje na statistički znatne razlike među ispitanicima po učestalosti korištenja jezika u odnosu na učestalost njegovanja hrvatskih običaja u kući. Najveći broj od 30 ispitanika ili 60% koji uopće ne njeguju hrvatske običaje nalazi se među onima koji ne govore hrvatski jezik u kući, što vjerojatno ukazuje na međusobnu vezu te dvije varijable.

Posebnu ulogu u čuvanju i razvoju etničkog identiteta ima vjerska pripadnost. Križajući pitanja o stupnju služenja hrvatskim jezikom kao nezavisnom varijablom s vjerskom pripadnošću ispitanika kao zavisnom varijablom dobili smo statistički znatne razlike.

Tablica 2.

Vjerska pripadnost i stupanj služenja hrvatskim jezikom članova HBZ

Red. vjerska broj pripadnost	stupanj služenja hrvatskim jezikom				Ukupno
	Uopće ne govori	Govori slabo	Govori tečno	b.o.	
1. Hrvat, kat.	33 % 18.54	68 38.20	71 39.89	6 3.37	178 100.00
2. Grkokatol.	0 % 0.00	5 83.33	1 16.67	0 0.00	6 100.00
3. Amer. kat.	29 % 29.19	34 45.95	10 13.51	1 1.35	74 100.00
4. Pravoslav.	5 % 38.46	5 38.46	3 23.08	0 0.00	13 100.00
5. Druga	15 % 50.00	10 33.33	5 16.67	0 0.00	30 100.00
6. b.o.	2 % 15.38	5 38.46	6 46.15	0 0.00	13 100.00
	84	127	96	7	314
Ukupno	% 26.75	40.45	30.57	2.23	100.00

DF = 15 P = 0.05 $\chi^2 = 31.23$

Skupni podaci koje smo dobili govore da smo našim uzorkom obuhvatili 178 ispitanika ili 56.7% koji pripadaju hrvatskoj katoličkoj crkvi, ili 23.6% američkoj katoličkoj crkvi, 30 ili 9.6% protestantima i ostalima, 13 ili 4.1% pravoslavnoj i isto toliko onih koji nisu odgovorili na ovo pitanje, te 6 ili 1.9% grkokatolika.

Najmanje je ispitanika, koji su katoličke vjerske pripadnosti i koji pohađaju hrvatske crkve u SAD među onima, koji uopće ne govore hrvatski jezik u kući 33 ili 18.5%, a najviše među onima, koji vrlo dobro govore hrvatski 71 član HBZ ili 39.9%. Obratna situacija je u članstva HBZ koji pohađaju američke katoličke crkve. Najviše je članova HBZ koji odlaze u američke katoličke crkve među ispitanicima koji slabo govore hrvatski, 34 ili 46.0%, a najmanje među onima koji dobro govore hrvatski jezik, 10 ili 13.5%. Navedene razlike ukazuju na to kako s opadanjem znanja hrvatskog jezika gube na značenju i vlastite crkve kao etničke institucije u životu potomaka hrvatskih iseljenika u SAD.

Jedan od indikatora hrvatske etničke samoidentifikacije članova HBZ predstavlja i njihovo sudionništvo u radu drugih hrvatskih etničkih institucija, primjerice hrvatskih domova.

Prema skupnim podacima 109 ispitanika ili 34.7% nije uopće odgovorilo na pitanje da li posjećuju neki od hrvatskih domova u SAD, što je dobar indikator opadanja značenja te hrvatske etničke institucije u suvremenom životu potomaka hrvatskih iseljenika. Među preostalim ispitanicima 89 ili 28.3% je izjavilo da nikada ne posjećuju neki od hrvatskih domova, što također govori u prilog naprijed iznesene indikacije. Hrvatske iseljeničke domove u američkim gradovima povremeno posjećuje 44 ili 14.0%, a redovito svega 72 ili 22.9% ispitanika.

Uz 9 stupnjeva slobode na razini $P = 0,05$ dobili smo $\chi^2 = 23,34$, po kome postoje statistički znatne razlike među ispitanicima s obzirom na različiti stupanj znanja hrvatskog jezika i učestalosti posjećivanja nekog od hrvatskih domova u SAD. Najveći je broj onih članova HBZ koji nikada ne posjećuju hrvatske domove, 38 ili 42,70%, među onima koji uopće ne govore hrvatski jezik, a najmanje, 20 ili 22,50%, među onima koji dobro govore hrvatski. Najčešće redovito posjećuju neki od hrvatskih domova oni članovi HBZ koji slabo govore hrvatski, 33 ili 45,80%, a najmanje oni koji ne govore hrvatski, 11 ili 15,30%.

Kao što vidimo, kada se radi o domovima, kao i o crkvi, stupanj poznavanja hrvatskog jezika u članova HBZ vjerojatno utječe na učestalost posjećivanja tih etničkih institucija.

Kada je riječ o etničkoj samoidentifikaciji kao zavisnoj varijabli, očekivali smo da će na nju izrazito utjecati nezavisna varijabla životna dob ili pripadnost različitim naraštajima hrvatskih doseljenika i njihovih potomaka u SAD. Možemo reći da su se u tom slučaju, za razliku od nekih drugih pitanja objektivnog tipa, naša očekivanja uglavnom i ostvarila.

Već smo naglasili istaknutu ulogu etničkih imigrantskih institucija u održanju etničkih skupina i etničkog identiteta (18). Budući da posebno mjesto među tim institucijama pripada iseljeničkim novinama, i to u stvaranju i održanju etničke ideologije i kulture, (7:105—123) nekoliko pitanja u upitniku odnosi se na »Zajedničar« kao službeno glasilo HBZ. Pretpostavili smo da »Zajedničar« i danas kao etnička institucija utječe na etničku samoidentifikaciju hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka u SAD, te da oni članovi koji više čitaju te novine imaju i razvijeniji taj oblik etničke identifikacije. Također smo pretpostavili da postoje razlike u čitanosti pojedinih rubrika »Zajedničara« među pripadnicima različitih naraštaja hrvatskih iseljenika.

Tablica 3.

Životna dob članova HBZ i čitanje vijesti iz Hrvatske i Jugoslavije u »Zajedničaru«

Red. broj	Životna dob	Učestalost čitanja vijesti iz Hrvatske				Ukupno	
		Nikada	Povremeno	Redovno	b.o.		
1.	15—18	f	6	17	3	21	47
		%	42.86	24.29	3.95	13.64	14.97
2.	19—30	f	3	9	12	22	46
		%	21.43	12.86	15.79	14.29	14.65
3.	31—45	f	3	17	12	21	53
		%	21.43	24.29	15.79	13.64	16.68
4.	46—60	f	1	12	28	37	78
		%	7.14	17.14	36.84	24.03	24.84
5.	Preko 61	f	1	14	21	52	88
		%	7.14	20.00	27.63	33.77	28.03
6.	b.o.	f	0	1	0	1	2
		%	0.00	1.43	0.00	0.65	0.64
Ukupno		f	14	70	76	154	314
		%	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

DF = 15 P = 0.05 $\chi^2 = 28.27$

Pretpostavili smo da stariji hrvatski doseljenici s razvijenijim etničkim identitetom imaju potrebu za više informacija iz Hrvatske i Jugoslavije u Zajedničaru.

Prema podacima koje smo dobili, čak 91.40% od ukupno 314 ispitanika čita redovno ili povremeno, a samo 5.73% nikad ne čita službeno glasilo HBZ.

Iz skupnih podataka u tablici 5. zapažamo da 154 ispitanika ili 49.04% uopće nije odgovorilo na pitanje o praćenju vijesti iz SRH i SFRJ u Zajedničaru. Zajedno s 14 ispitanika ili 4.50% koji su odgovorili da nikada ne čitaju spomenute vijesti, to čini skupinu od 53.54% ispitanika koji vjerojatno nisu zainteresirani za razvijenije veze sa zemljom svog porijekla, niti za »Zajedničar« kao etničku instituciju.

Dobivena vrijednost $\chi^2 = 28.27$ na razini znatnosti $P = 0,05$ uz 15 stupnjeva slobode upućuje na statistički znatne razlike među ispitanicima različite životne dobi u odnosu na učestalost čitanja vijesti iz Hrvatske i Jugoslavije. Od ukupno 314 ispitanika obuhvaćenih našim uzorkom, sljedeći su postoci pripadnika pojedinih dobnih skupina: 15—18/47 ili 14.97%, od 19—30/46 ili 14.65%, od 31—45/53 ili 16.68%, od 46—60/78 ili 24.84%, preko 60 godina / 88 ili 28.03%, te b.o. samo 2 ili 0.64%. Vidljivo je da smo dobili približno podjednaku zastupljenost pripadnika pojedinih dobnih skupina.

Među ispitanicima koji redovito čitaju vijesti iz Hrvatske i Jugoslavije u službenom glasilu HBZ najmanje je ispitanika od 15 do 18 godina, ili svega 3 odnosno 3.95%, a najviše od 46 do 60 godina, 28 ili 36.84%. Obratna je situacija među ispitanicima koji nikada ne čitaju »Zajedničar«. Od članova HBZ koji ne čitaju vijesti iz Hrvatske otpada na one u dobi od 15 do 18 godina 6 ili 42.68%, a na one od 46 do 60 godina svega 1 ili 7.14%. Očigledno je iz navedenih podataka da vijesti iz Hrvatske i Jugoslavije više čitaju u »Zajedničaru« članovi zajednice rođeni u međuratnom razdoblju, kada je bio razvijeniji etnički identitet članova HBZ. U tome je posebno mjesto imalo službeno glasilo u kome su istaknutu ulogu imale kulturne i političke vijesti iz Hrvatske.

5. Stavovi članova OKF i HBZ prema politici kulturnog pluralizma SAD

Prije negoli iznesemo neke rezultate ankete, zbog boljeg razumijevanja politike kulturnog pluralizma navodimo definiciju: »Općenito najbolje je kulturni pluralizam odrediti kao međusobne odnose između imigrantskog društva i imigrantskih zajednica, koji se temelje na očuvanju etničke kulture imigranata kojima imigrantsko društvo priznaje značaj posebne kvalitete« (7:188)

Rezultati ankete pokazuju da hrvatski doseljenici i njihovi potomci zbog različite kulture održavaju stalne veze s hrvatskim imigrantskim institucijama kao što su »Zajedničar« i »Junior Magazine«, te na taj način zadovoljavaju svoje kulturne i druge potrebe u američkom društvu. Budući da je taj odnos u velikoj mjeri determiniran i američkom politikom kulturnog pluralizma, želimo istaći i neke indikacije koje ukazuju na stajališta članova HBZ prema toj politici.

Tablica 4.

Stajališta čitalaca Zajedničara prema američkoj politici kulturnog pluralizma

Red. broj	Učestalost čitanja Zajedničara	Stajališta čitalaca prema polit. kult. plur. SAD						Ukupno
		1	2	3	4	5	b.o.	
1.	Redovno	f 54	29	63	11	21	22	200
		% 79.41	70.73	65.63	47.83	45.65	55.00	63.69
2.	Povremeno	f 10	10	29	9	19	10	87
		% 14.71	24.39	30.21	39.13	41.30	25.00	27.71
3.	Nikada	f 4	2	3	2	6	1	18
		% 5.88	4.88	3.13	8.70	13.04	2.55	5.73
4.	b.o.	f 0	0	1	1	0	7	9
		% 0.00	0.00	1.04	4.35	0.00	17.50	2.87
Ukupno		f 68	41	96	23	46	40	314
		% 100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

DF = 15 P = 0.05 $x^2 = 44.66$

Legenda — alternative za pitanje 37.

1. Suvremeno američko društvo razvija se u pravcu jedinstvene nacije i kulture i stoga je bolja za etničke grupe da se dokraja asimiliraju.
2. Etničke i kulturne karakteristike zadržat će se još neko vrijeme i zatim iščeznuti.
3. Suvremeno američko društvo razvija se u pravcu pluralističke kulture, kojoj će etničke grupe davati svoj veći ili manji doprinos i bit će most suradnje sa zemljom porijekla.
4. Etničke skupine imigranata se još dugo vremena neće integrirati u dominantnu američku kulturu.
5. Svaka etnička grupa treba sačuvati svoj posebni etnički identitet i oduprijeti se integraciji u dominantnu američku kulturu.

Na osnovi dobivenog x^2 vidimo da oni ispitanici koji redovito čitaju »Zajedničar« u 54 slučaja ili 79.41% smatraju da je u američkom društvu na djelu politika asimilacije, dok oni koji nikada ne čitaju službeno glasilo HBZ u svega 4 slučaja ili 5.88% dijele takvo mišljenje. Evidentno je da čitaoci »Zajedničara« zbog njegovog djelovanja kao strukturalne komponente kulturnog pluralizma, imaju razvijenije stajalište u odnosu na američku politiku prema etničkim skupinama.

Slične rezultate dobili smo i kada je riječ o gledištu da li u američkom društvu stvarno egzistira politika kulturnog pluralizma, što sugerira treća ponudena alternativa u pitanju 37. Kao i prethodni, ali u nešto manjem postotku, izabrali su taj ponudeni odgovor najviši redoviti čitaoci »Zajedničara«, u 63 slučaja ili 65.63%. Takav odgovor redovitih čitalaca službenog glasnika HBZ u odnosu na prethodni indicira da u američkom društvu istovremeno postoje izraženi trendovi stvaranja jedinstvene američke nacije i kulture ili univerzalizma i politike kulturnog pluralizma, koja se zalaže za održanje etničkih skupina i njihovih kultura. U prilog toga nalaza govori i mišljenje Linde Bennett prema kojoj je došlo do nekih pozitivnih pomaka u američkoj politici prema etničkim skupinama početkom sedamdesetih go-

dina, ali to još ne znači da su SAD spremne narušavati postojeći sistem u raspodjeli moći etniciteta. Drugim riječima, etnicitet u SAD ima pozitivne implikacije tako dugo dok se ne koristi kao snaga za natjecanje u politici i ekonomiji. (1:174)

Posebno pitanje o osjećaju hrvatske etničke pripadnosti članova HBZ trebalo nam je poslužiti za istraživanje njihove etničke samoidentifikacije, ali i za propitavanje prisutnosti politike kulturnog pluralizma u SAD kroz istraživanje povezanosti navedene zavisne varijable s nekim drugim nezavisnim varijablama.

Najveći broj ispitanika, ukupno 195 ili 62.10%, izjavilo je da su ponosni i da ističu svoju hrvatsku etničku pripadnost. Drugu skupinu od 80 ispitanika ili 25.48% čine oni koji su izjavili, da imaju samo opći osjećaj etničke pripadnosti, koji ne ističu u američkom društvu. Od preostalih 39 ispitanika 13 nije odgovorilo na postavljeno pitanje, jer pripadaju drugim etničkim skupinama, 11 je odgovorilo da imaju jaki osjećaj hrvatske etničke pripadnosti, 14 se srame svoga hrvatskog porijekla i 1 ispitanik ne osjeća hrvatsku etničku pripadnost, što zajedno čini oko 12% od ukupno 314 ispitanika. Unatoč navedenim odgovorima, koji ukazuju na postojanje različitog stupnja hrvatske etničke samoidentifikacije među članovima HBZ, nismo uspjeli utvrditi povezanost te zavisne varijable s nekim nezavisnim varijablama, što bi ukazivalo odakle proizlazi tako relativno izražen osjećaj hrvatske etničke pripadnosti.

Tablica 5.

Učestalost slušanja radiostanica HBZ i stajališta članova zajednice prema aktivnostima Omladinske kulturne federacije

Red. broj radiostanica HBZ	Učestalost slušanja	Stajališta članova HBZ prema aktiv. OKF					Ukupno
		1	2	3	4	5	
1. Nikada	f	15	42	17	40	22	136
	%	40.54	60.87	35.42	32.52	61.11	43.45
2. Povremeno	f	11	16	17	36	5	85
	%	29.73	23.19	35.42	29.27	13.89	27.16
3. Redovito	f	9	10	9	36	6	70
	%	24.34	14.49	18.75	29.27	16.67	22.36
4 b.o.	f	2	1	5	11	3	22
	%	5.41	1.45	10.42	8.94	8.33	7.03
Ukupno	f	37	69	48	123	36	313
	%	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

DF = 12 P = 0.05 $\chi^2 = 20.96$

Legenda — alternative na pitanje 33.

1. Ansambl OKF za mene predstavlja mjesto ugodnog provođenja slobodnog vremena i zabave.
2. Ansambl mi omogućuje stjecanje glazbene i plesne kulture iz starog kraja.
3. Druženje potomaka hrvatskih doseljenika u ansamblima jača njihovu međusobnu povezanost.
4. Kroz upoznavanje narodne i glazbene kulture iz starog kraja putem ansambala u meni se razvio osjećaj hrvatskog etničkog identiteta.

U istraživanje nekih aspekata etničkog identiteta članova HBZ pošli smo i s posebnom hipotezom, da zajednica kao etnička institucija predstavlja važnu strukturalnu komponentu u okviru američke politike kulturnog pluralizma, preko koje hrvatski doseljenici i njihovi potomci čuvaju i razvijaju hrvatsku etničku samoidentifikaciju u SAD. Stoga smo ispitanicima postavili i pitanje o suvremenoj etničkoj ulozi HBZ. Križanjem različitih varijabli otkrili smo utjecaj radiostanica HBZ kao nezavisne varijable na stajališta članova zajednice prema Omladinskoj kulturnoj federaciji kao faktoru jačanja etničkog identiteta među potomcima hrvatskih doseljenika u SAD.

Kao što vidimo iz rezultata u gornjoj tablici, najveći broj ispitanika, 123 ili 39.30%, opredijelio se za alternativu da se kroz ansamble OFK jača i razvija osjećaj hrvatskog etničkog identiteta. Premda među tim ispitanicima, pored 72 ili 58.54% koji povremeno ili redovito slušaju radiostanice HBZ, nalazimo i 40 ispitanika ili 32.52% koji nikada ne slušaju te stanice, te 11 ispitanika ili 8.94% koji nisu odgovorili na navedeno pitanje. Na osnovi dobivenih statistički znatnih razlika možemo pretpostaviti da postoji određeni utjecaj slušanja radiostanica na potrebu vezivanja uz folklo-ansamble OKF, koji doprinose razvoju hrvatskog etničkog identiteta u članova zajednice.

Druga skupina od 69 ispitanika ili 22.04% koja je izjavila, da putem druženja u ansablama jača njihova međusobna povezanost, može se na određeni način priključiti prvoj skupini, koja smatra da se u članove te etničke institucije HBZ razvija etnički identitet. Međutim, za razliku od prve skupine ispitanika, ovdje nalazimo mnogo više onih, 42 ili 60.87%, koji nikada ne slušaju neku od radiostanica HBZ, te manje ispitanika koji povremeno ili redovito slušaju te stanice. Na osnovi toga možemo pretpostaviti da u tih ispitanika nije toliko izražen interes za hrvatski etnički identitet kao u prvih, te stoga nemaju ni izraženiju potrebu za slušanjem radiostanica HBZ.

Na temelju manjeg broja ispitanika, 37 ili 11.82%, za koje ansambl OKF predstavljaju mjesto ugodnog provođenja slobodnog vremena, te 36 ili 11.50% koji nisu odgovorili na pitanje što za njih predstavlja ta etnička institucija HBZ, te na osnovi već iznijetih statistički znatnih razlika među članovima zajednice po učestalosti slušanja njenih radiostanica, možemo pretpostaviti da postoji izvjestan utjecaj učestalosti slušanja radiostanica HBZ na mišljenje članova folklornih ansambala i njihovih pratilaca o pozitivnoj ulozi u razvoju njihova etničkog identiteta.

6. Veza potomaka hrvatskih iseljenika s domovinom i njihova značenja u održavanju hrvatskog etničkog identiteta u SAD

Neosporni su značenje i uloga različitih oblika veza iseljenika i njihovih potomaka sa zemljom porijekla za održanje etničkog identiteta. Kroz kontakte sa tradicionalnom i suvremenom kulturom matičnog naroda razvijaju se novi oblici etničke samoidentifikacije. Međutim, i taj način razvoja etničkog identiteta ovisi o politici imigrantskog društva prema potrebama etničkih skupina za vezama s matičnim nacijama i zemljom porijekla.

Dobar indikator održavanja veza potomaka hrvatskih iseljenika s domovinom može predstavljati koliko članovi HBZ prate vijesti o Jugoslaviji u američkoj štampi na televiziji i radiostanicama. Stoga smo našim ispitanicima postavili pitanje koliko često prate te vijesti u američkim sredstvima informiranja.

Od 314 naših ispitanika 287 ili 91.40% redovno ili povremeno čita »Zajedničar«. Od članova HBZ koji čitaju i koji ne čitaju Zajedničar 245 ili 78.03% prati u američkim sredstvima informiranja i vijesti o Jugoslaviji. Iz navedenih podataka je vidljivo da čitanje ili nečitanje Zajedničara vjerojatno utječe i na stvaranje potrebe za praćenje vijesti o Jugoslaviji u američkim sredstvima informiranja.

Na osnovi dobivenog χ^2 možemo reći da postoje statistički znatne razlike među čitaocima i nečitaocima »Zajedničara« u odnosu na praćenje vijesti o Jugoslaviji u američkim sredstvima informiranja. Najveći broj od 167 ispitanika ili 68.16% koji prate vijesti o Jugoslaviji u američkim sredstvima obavještavanja nalazi se među redovnim čitaocima službenog glasila HBZ, a najmanje među onima koji nikada ne čitaju taj list, 11 ispitanika ili 4.49%. Razlike se dosta smanjuju kada je riječ o članovima HBZ koji ne čitaju i prate vijesti o Jugoslaviji u američkoj štampi, TV i radiostanicama. U ovom slučaju među nečitaocima »Zajedničara« raste, a među čitaocima opada broj ispitanika koji ne prate vijesti o Jugoslaviji. Od ukupno 62 ispitanika koji ne prate vijesti o Jugoslaviji na redovne čitaoce »Zajedničara« otpada 30 ili 48.39%, na povremene čitaoce 23 ili 37.10% i na one koji ne čitaju ovaj list 11.29% za razliku od prethodnih 4.49%.

Na osnovi iznesenih podataka željeli smo ukazati na indikacije koje potvrđuju ulogu »Zajedničara« ne samo u čuvanju etničkog identiteta u američkom društvu nego i na njegov razvoj putem jačanja interesa za vijesti o Jugoslaviji u američkim sredstvima informiranja među svojim čitaocima.

Za određivanje značenja i intenziteta veza potomaka hrvatskih iseljenika članova HBZ sa domovinom, uzeli smo kao jedan od indikatora i čitanje »Matice«, glasila Matice iseljenika Hrvatske. Da smo postupili ispravno, pokazuje utjecaj učestalosti čitanja »Matice« na broj posjeta starome kraju.

Tablica 6.

Broj posjeta domovini među hrvatskim iseljenicima čitaocima »Matice«

Red. broj čitanja Matice	Broj posjeta domovini					Ukupno
	Prvi	Drugi	Treći	Četvrti i više	b.o.	
1. Nikada	f 102	41	22	13	7	185
	% 87.18	53.95	37.93	26.00	53.85	58.92
2. Povremeno	f 8	29	23	17	4	81
	% 6.84	35.80	39.66	34.00	30.77	25.80
3. Redovno	f 3	2	12	14	1	32
	% 2.56	2.63	20.69	28.00	7.69	10.12
4. b.o.	f 4	4	1	6	1	16
	% 3.42	5.26	1.72	12.00	7.69	5.10
Ukupno	f 117	76	58	50	13	314
	% 100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

DF = 12 P = 0.05 $\chi^2 = 85.83$

Dobiveni χ^2 pokazuje da vjerojatno čitaoci i nečitaoci Matice imaju različite potrebe za posjetama staroj domovini. Tako nalazimo da je najviše onih ispitanika koji su godine 1986. prvi put posjetili Hrvatsku, 102 ili 87.18%, među onima koji ne čitaju Maticu, a najmanje, 3 ispitanika ili 2.56%, među onima koji redovno čitaju službeno glasilo Matice iseljenika Hrvatske.

Obratna je situacija među ispitanicima koji čitaju ili ne čitaju »Maticu« u odnosu na veći broj posjeta domovini. U tom slučaju češće posjećuju domovinu oni iseljenici koji više čitaju »Maticu«. Tako naprimjer kod četiri i više posjeta u godini 1986. nalazimo od ukupno 50 iseljenika 31 ispitanika ili 62.00% čitalaca Matice i 13 ispitanika ili 26% onih koji nikada ne čitaju »Maticu«.

Zaključak

Na osnovi rezultata pilot-istraživanja, koje smo proveli na prigodnom stratificiranom uzorku hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka članova HBZ, možemo reći da postoje indikacije, kako o Hrvatima kao stvarnoj društvenoj skupini, tako i o njihovoj etničkoj samoidentifikaciji u SAD. Sve naše rezultate trebalo bi dakako provjeriti kroz dobro organizirano istraživanje na reprezentativnijem uzorku pripadnika hrvatske etničke skupine u SAD.

Opredjeljujući se za istraživanje etničkog identiteta članova HBZ hrvatskog porijekla, imali smo na umu neke dosadašnje rezultate empirijskih studija u SAD, koji su pokazale da unatoč činjenici da se u pripadnika različitih etničkih skupina radi o simboličkom etničkom identitetu, to još ne znači da je prestalo funkcioniranje tih skupina kao stvarnih društvenih skupina. Budući da etničke organizacije i članstvo u njima na poseban način pridonosi čuvanju etniciteta i etničkog identiteta, smatrali smo da anketiranje članova HBZ predstavlja dovoljno reprezentativan uzorak za istraživanje općih i specifičnih karakteristika hrvatske etničke skupine u SAD.

Budući da etnička samoidentifikacija pripadnika neke etničke skupine čini jednu od njezinih ključnih, ali ne i njezinu jedinu odrednicu, postavili smo to kao osnovni zadatak našega istraživanja. U interpretaciji rezultata o etničkoj identifikaciji članova HBZ vidjeli smo izražen utjecaj hrvatskog jezika kao nezavisne varijable, ovisno o učestalosti njegova korištenja u kući te stupnju njegova poznavanja. Ti nalazi pokazuju da i njegovanje tzv. simboličkog etničkog identiteta koji čini i prakticiranje tradicionalnih običaja u kući pretpostavlja izvjesno poznavanje jezika svojih predaka. U nedostatku drugih pokazatelja vidjeli smo da i funkcioniranje etničke institucije kao što su hrvatski domovi u SAD, koji čine jednu od strukturalnih komponenti za djelovanje kulturnog pluralizma u hrvatskoj etničkoj zajednici u američkom društvu, ovisi o stupnju služenja hrvatskim jezikom.

Jednu od posebnih hipoteza za naše istraživanje činila je ona u utjecaju životne dobi članova HBZ na stupanj njihove etničke samoidentifikacije. Iako životna dob kao nezavisna varijabla nije pokazala svoj izraženiji utjecaj na etničku samoidentifikaciju kao zavisnu varijablu, već i statistički znatne razlike među članovima HBZ različite životne dobi u čitanju vijesti iz Hrvatske i Jugoslavije u »Zajedničaru« govore da bi u nekom obuhvatnijem istraživanju etničkog identiteta hrvatskih iseljenika trebalo svestranije ispitati utjecaj te varijable.

Prisutnost politike kulturnog pluralizma u jakim doseljeničkim sredinama kao što je SAD ima često presudan utjecaj na održanje i razvoj etničkih skupina i etnički identitet njihovih pripadnika. Posebnu ulogu pritom ima takozvana strukturalna komponenta spomenute politike, što će reći mogućnost prisutnosti i djelovanja različitih etničkih imigrantskih institucija, među kojima istaknuto mjesto zauzimaju sredstva masovnog komuniciranja kao što su novine. Takvu etničku instituciju za hrvatske doseljenike u SAD pred-

stavlja od godine 1910. »Zajedničar« glasilo HBZ. Stoga nam stajališta čitalaca i nečitalaca »Zajedničara« o politici kulturnog pluralizma u SAD dosta govore o stvarnoj prisutnosti te politike, uz koju prema rezultatima našeg istraživanja očito snažno djeluje i politika univerzalizma ili stvaranja jedinstvene američke nacije. Da smo vjerojatno dobro procijenili utjecaj strukturalne komponente kulturnog pluralizma na održanje i razvoj hrvatske etničke skupine i etničkog identiteta njezinih pripadnika, pokazuje utjecaj slušalaca i neslušalaca radiostanica HBZ na njihova stajališta prema Omladinskoj kulturnoj federaciji i njezinoj etničkoj ulozi među potomcima hrvatskih doseljenika. Vidjeli smo da gotovo 40% naših ispitanika smatra kako se kroz aktivnost i okupljanje u folklornim ansamblima OKF čuva i razvija hrvatski etnički identitet u američkom društvu.

Usporavanje procesa asimilacije hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka u američko društvo te održanje njihova etničkog identiteta i etničkih skupina ovisi dobrim dijelom i o politici Hrvatske i Jugoslavije prema njihovim kulturnim potrebama. Veći dio te politike ostvaruje se u ispunjavanju kulturnih potreba potomaka hrvatskih iseljenika putem posebnih kulturnih institucija, kao što su dosada bile matice iseljenika, s kulturom matičnog hrvatskog naroda, te kroz posjete Hrvatskoj i kontakte sa rodbinom, znancima i prijateljima. Kao što istaknutu ulogu u čuvanju etničkog identiteta hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka imaju autentične etničke institucije, određenu ulogu u tome ima i »Matica«, glasilo Matice iseljenika Hrvatske. Tu našu pretpostavku potvrđuju rezultati naše ankete prema kojima postoje statistički znatne razlike među čitaocima i nečitaocima »Matice« po broju posjeta Hrvatskoj i Jugoslaviji. Naime, u vrijeme provođenja ankete, kao što pokazuju rezultati obrade, povremeni ili redovni čitaoci »Matice« boravili su već u drugom, trećem ili četvrtom navratu u posjetu Hrvatskoj, za razliku od nečitalaca kojima je to većinom bio prvi posjet.

LITERATURA

1. Linda A. Bennet, *Personal Choice in Ethnic Identity Maintenance*, Palo Alto, California: Ragusan Press, 1978. 218. str.
2. Herbert J. Gans, *The Urban Villagers*, New York: The Free Press, 1982. 443. str.
3. Milton M. Gordon, *Assimilation in American Life*, New York: Oxford University Press, 1964. 276. str.
4. Hary A. Herman, *Položaj Hrvata u strukturi etničkih odnosa u Canadi*. Zbornik »Iseljništvo naroda i narodnosti Jugoslavije«, Zagreb: Zavod za migracije i narodnosti, 1978. str. 389—401.
5. Wsevolod W. Isajiw, »Definitions of Ethnicity«, *Ethnicity*, New York, 1974, br. 1.
6. Peter Klinar, *Etnične avtohtone in imigrantske manjšine*. Ljubljana: Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, 116. str.
7. Peter Klinar, *Mednarodne migracije*, Maribor: Založba Obzorja, 1976. 307. str.

SOME ASPECTS OF THE IDENTITY OF CROATIAN FRATERNAL UNION MEMBERS (IN THE USA)

SUMMARY

In the paper the author treats the problem of the ethnic identity of Croatian immigrants, members of the Croatian Fraternal Union (USA). The basis of the analysis consists in the application of theoretic concepts of American authors, empiric results on this theme in the USA and finally, the results of an original

survey carried out on a sample of young members of the CFU, during a visit to Zagreb. The paper is divided into several thematic sections. In the introductory, theoretic section, the author opts for a view that the descendants of Croatian immigrants in the USA constitute a red social group, with subjective and objective traits. In the second section, methods and hypotheses are presented, as well as the results of the survey on the ethnic identity of CFU members. Special emphasis is placed on the results pertaining to the important role of the Croatian language in preserving the ethnic self-identification of descendants of Croatian immigrants. In his conclusions, the author accents the policy of the USA towards ethnic groups in preserving their ethnic identity, and the results of his own survey, which indicate how the ethnic identity of the descendants of Croatian immigrants in the USA should be studied.